Manresa Ignasiana

MANRESA IGNASIANA

Guia per descobrir la ciutat d'Ignasi

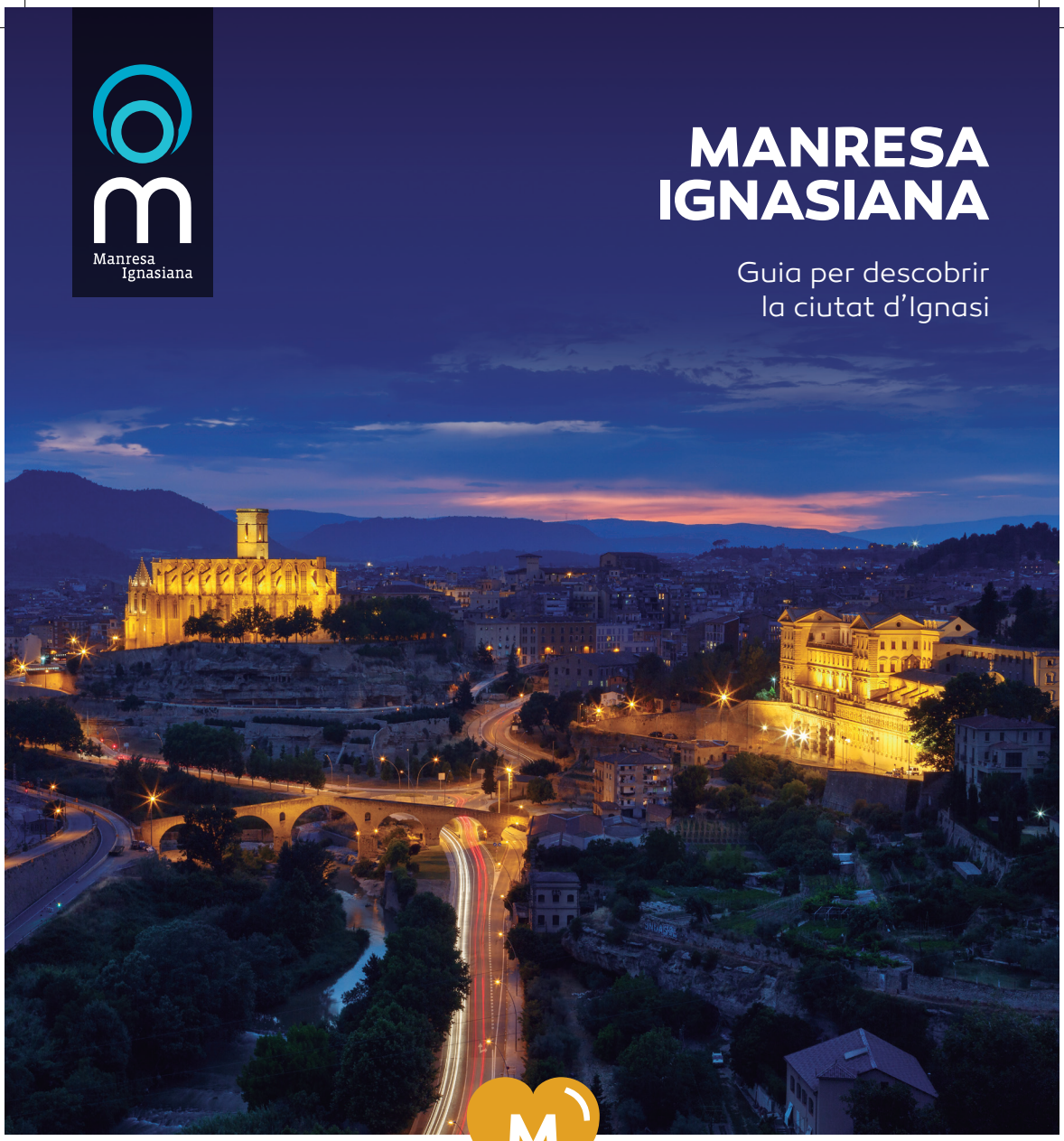

MANRESA
Cor de Catalunya

Una ciutat amb ànima

Manresa Ignasiana

Llegenda de serveis:

- Espai visitable amb serveis
- Espai visitable sense serveis
- Espai visitable amb visita guiada
- Visites exteriors
- Espais i camins naturals
- Entrada de pagament
- Horaris
- Contacte
- Accés amb transport públic
- Accessibilitat

Genís Saez

La monumentalitat de la façana barroca de la Cova, a l'entrada sud de Manresa, és una de les petjades del pas d'Ignasi de Loiola per la ciutat. La ciutat que va conèixer Ignasi, però, va ser la de l'esplendor gòtica.

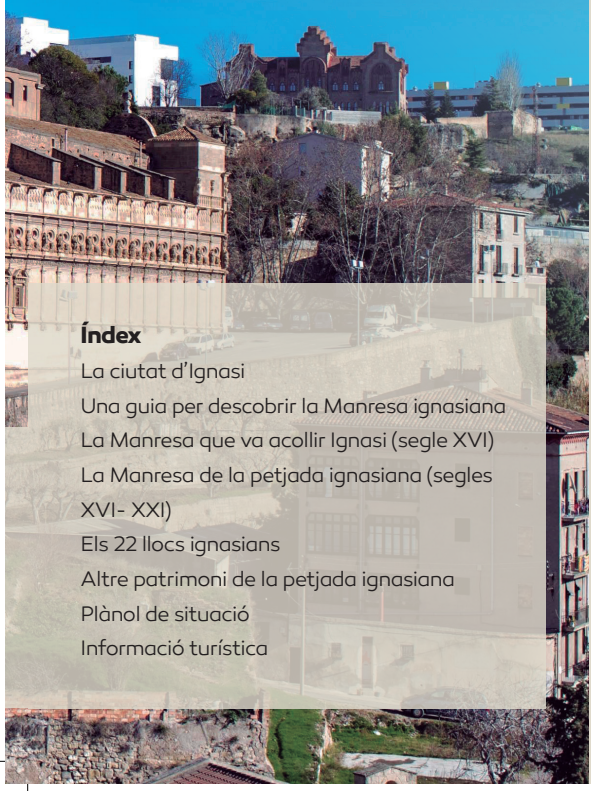

Índex

La ciutat d'Ignasi
Una guia per descobrir la Manresa ignasiana
La Manresa que va acollir Ignasi (segle XVI)
La Manresa de la petjada ignasiana (segles XVI- XXI)
Els 22 llocs ignasians
Altre patrimoni de la petjada ignasiana
Plànol de situació
Informació turística

La ciutat d'Ignasi

Durant onze mesos (1522-1523) Manresa va acollir Ignasi de Loiola. La ciutat va influir, d'aquesta manera, en la trajectòria d'un personatge que acabaria sent universal. Eren temps de canvis: per primer cop s'havia fet la volta al món; el Mediterrani era un punt de conflicte entre musulmans i cristians; la crisi de l'Església desembocaria en la Reforma protestant. Després d'abandonar la vida política i militar per dedicar-se a la meditació i a la vida contemplativa, Íñigo –tal com se'l coneixia- va emprendre un pelegrinatge des de la seva terra natal, a Loiola, cap a Jerusalem. Va passar per Montserrat i es va hostatjar a Manresa on, segons ell mateix, va tenir un seguit d'experiències místiques que resultarien claus en la redacció de la seva obra més influent: els *Exercicis Espirituals*. Diverses famílies manresanes el van acollir i el van auxiliar quan feia vida de penitent i quan va emmalaltir. Ignasi va trobar a Manresa nombrosos espais –alguns d'ells en solitud- on va practicar la seva nova vida espiritual.

Toni Galera

Detall del retaule d'alabastre de Joan Grau a l'interior de la Cova.

El paper clau que la ciutat va tenir en la configuració del pensament i l'acció d'Ignasi ha estat reconegut per la Companyia de Jesús, que ha adoptat els topònims Manresa i Cardener per donar nom a multitud d'instal·lacions, equipaments i programes vinculats a aquest orde religiós, present arreu del món.

Seguint els passos d'Ignasi de Loiola per Manresa, ens mourem entre dues èpoques. D'una banda, la medieval i gòtica que va conèixer Ignasi, a través de la basílica de la Seu, el Centre d'Interpretació del Carrer del Balç i l'Espai Manresa 1522: la ciutat d'Ignasi. D'altra banda, la ciutat d'època moderna influïda pel sant, a l'entorn del santuari de la Cova i del Museu Comarcal (antic Col·legi de Sant Ignasi), especialitzat en art barroc.

Amb motiu del 500 aniversari de l'estada del pelegrí a Manresa, s'han endegat diversos esdeveniments culturals i festius al llarg de l'any. Alguns d'ells són la celebració de les festes de sant Ignasi el mes de juliol, al Centre Històric; el cicle de concerts de músiques contemplatives Sons del Camí; el Fòrum Manresa 2022, programa de conferències Ignàgora, sobre les ciutats del futur i els valors ignasians; i la Marxa del Pelegrí, una caminada popular de Montserrat a Manresa seguint el Camí Ignasià. La posada en valor de l'enogastronomia renaixentista i pròpia del territori és una altra de les propostes.

La visita als 22 llocs no tan sols us permetrà seguir les petjades d'Ignasi sinó també conèixer la Manresa que ell va viure (1522) i la ciutat dels segles posteriors, influïda per la presència del pelegrí. Es tracta d'uns espais excepcionals i únics, que guarden una estreta relació amb sant Ignasi.

Genís Sánchez

La coveta, l'espai ignasià per excel·lència.

Una guia per descobrir la Manresa ignasiana

Aquesta guia us ajudarà a descobrir els indrets de la Manresa ignasiana a través de diversos itineraris. Consta d'una introducció a la Manresa gòtica i barroca i breus descripcions de cadascun dels 22 llocs ignasians. Entre aquests, destaquen cinc equipaments amb patrimoni exposat i serveis. En cada cas, es dóna informació bàsica sobre qüestions pràctiques. Al llarg de la visita trobareu senyalització direccional i amb informació sobre el lloc i la seva relació amb Ignasi.

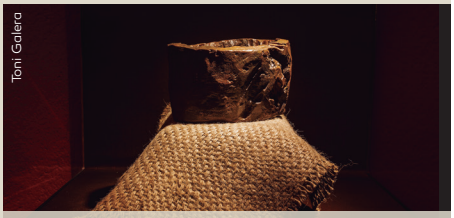
Toni Galera

El bol de Sant Ignasi.

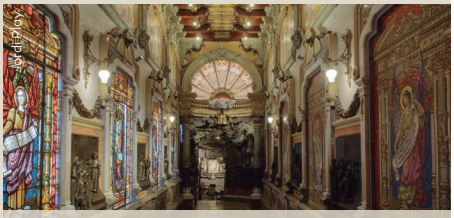
Jordi Play

Avantcova, santuari de La Cova.

Jordi Play

Façana barroca de la Cova.

Jordi Play

Un dels espais de veneració d'Ignasi, la creu del Tort.

La Manresa que va acollir Ignasi

(segle XVI)

Fill d'una família noble basca, Íñigo López de Loiola va néixer a Azpeitia (Guipúscoa) el 1491. Servidor de càrrecs reials, va ser ferit a la batalla de Pamplona entre les forces basco castellanes i basco franceses. Com a conseqüència d'una crisi espiritual, va decidir pelegrinar a Terra Santa. De camí a Barcelona, es va aturar a Montserrat, on va rebre un primer acompanyament espiritual. Diverses circumstàncies li van fer ajornar el viatge. Va fer estada a Manresa, on va ser acollit per un grup de dones devotes que serien conegudes amb el nom d'*Íñigues*.
En aquells moments, Manresa havia deixat enrere la seva esplendor medieval. La ciutat tot just s'estava recuperant dels efectes combinats de la Pesta Negra, els cicles de males collites i la Guerra Civil del segle XV, que havien provocat una profunda crisi demogràfica i econòmica.

Manresa, però, continuava sent una de les ciutats més importants de Catalunya, tant per la seva producció artesanal, com per la seva puixant agricultura, amb una horta regada per la Sèquia, de 26 km, que feia 150 anys s'havia construït per portar aigua del Llobregat. A la ciutat, hi tenien convent diferents ordes religiosos: carmelites, dominics, clarisses i cistercencs.
L'urbanisme era format per carrerons irregulars, foscos i mal ventilats, però plens d'expressions populars i creences religioses, visibles a través de fornícules, creus i capelletes escampades pertot arreu, a més de convents, ermites i esglésies. Per damunt de tots els edificis religiosos destacava la basílica de Santa Maria de la Seu.

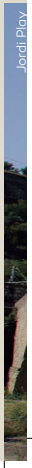

Jordi Play

Ignasi havia descuidat el seu aspecte, fins al punt que popularment se'l coneixia com l'home del sac, perquè vestia amb una simple túnica.

Molts d'aquests llocs van ser espais de pregària per a Ignasi. El futur sant va rebre-hi el consell espiritual per part de diferents personatges: Joan Botocavi, canonge de la Seu; Galceran Perelló, frare dominic del convent dels Predicadors -on probablement va coincidir també amb la popular beata María de Santo Domingo-; i Alfonso de Agurreta, prior de Sant Pau. En alguns d'aquests indrets va experimentar misteris i revelacions, tal com relaten els testimonis de l'època. Segons l'Autobiografia del sant, va ser a la vora del riu Cardener on va tenir la revelació divina coneguda com a Exímia Il·lustració.
Ignasi de Loiola vivia com un pelegrí pobre, acollit principalment a l'Hospital de Santa Llúcia. Menjava poc i practicava dejuni. Havia descuidat el seu aspecte, fins al punt que popularment se'l coneixia com l'home del sac, perquè vestia amb una simple túnica.

S'ocupava de tenir cura dels malalts i d'alimentar els pobres, a més de pelegrinar per la ciutat. Aquesta actitud i els episodis místics que va viure representen l'expressió d'una profunda transformació que el va portar a redactar els *Exercicis Espirituals*.

Vistes de Montserrat des de Manresa.

Ferran Fajo

El Pou de la Gallina.

Jordi Play

El Pont Vell amb la Seu, al fons.

La Manresa de la petjada ignasiana

(segles XVI-XXI)

Al llarg dels anys, Ignasi va mantenir relació epistolar amb diverses persones que el van ajudar durant la seva estada a Catalunya. Un cop va culminar la seva obra amb la fundació de la Companyia de Jesús, Manresa va començar a venerar els llocs que el pelegrí havia freqüentat.
En el transcurs del procés de canonització, que culminà el 1622, multitud de testimonis, directes o indirectes, van relatar anècdotes, fets i misteris relacionats amb el sant. Alguns eren producte de la tradició popular, com la llegenda del Pou de la Gallina.

L'augment de fidels va fer que el Consell de la Ciutat hi promogués l'establiment dels jesuïtes. La Companyia de Jesús va tenir residència estable a Manresa des del 1602 i va impulsar la construcció dels dos edificis emblemàtics de l'època barroca: la Cova i l'esmentat Col·legi de Sant Ignasi (actual Museu Comarcal). La presència jesuítica va estar condicionada pels diferents avatars socials i polítics, que van fer que l'orde patís diverses expulsions, a causa de la seva influència i poder.

Actualment, la Cova ha esdevingut un centre internacional d'espiritualitat ignasiana. Acull visitants procedents d'arreu del món, que hi fan estades de meditació, formació i *Exercicis Espirituals*. Diversos artistes (entre ells Joseph Beuys i Fernando Prats) s'han inspirat en Ignasi per a les seves creacions, les quals han deixat petjada a Manresa.

Javier Videla

Javier Videla

Òscar Radbag

El Carrer del Balç, un enteixinat urbà nascut de l'època d'esplendor medieval.

Jordi Play

La creu en record de Beuys mostra l'impacte de Sant Ignasi en els artistes contemporanis.

Toni Galera

Vitralls del 1909 del taller de H. J. Maumejean de Barcelona.

Jordi Play

Detall de la façana barroca de la Cova.

Els 22 llocs ignasians

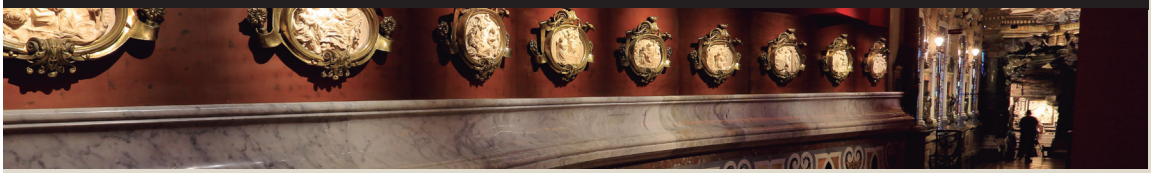

1 Santuari de la Cova

La llera del riu Cardener es caracteritza per les balmes naturals excavades a la roca per la força del vent i la pluja. En aquestes balmes hi habitaven ermitans durant el segle XVI. En una d'elles Ignasi s'hi recollia per pregar. Segons la tradició, va començar-hi la redacció dels *Exercicis Espirituals*. A finals del segle XVI aquest espai es va començar a venerar. En un primer moment, s'hi va col·locar una creu i es va tancar la cova amb una porta. Posteriorment, el 1603, s'hi va construir una petita capella. A poc a poc, els visitants van anar augmentant i durant més de quatre segles es va dignificar l'espai amb noves construccions, el conjunt de les quals es coneix amb el nom de la Cova.
El complex està format, d'una banda, pel Santuari de la Cova, i de l'altra, pel Centre Internacional d'Espiritualitat Ignasiana (abans anomenat Casa d'Exercicis), que data de 1894 i és obra de Joan Martorell. L'edifici va ser remodelat entre 2012 i 2014. Acull la comunitat jesuïta que hi habita de manera permanent. Després de l'actual remodelació, el santuari es divideix en quatre espais: l'església, l'espai d'acolliment, l'avantcova i la coveta. Tot el conjunt monumental és una bona mostra de l'arquitectura jesuítica i, sobretot, de l'art barroc català. A més del seu interès artístic, és tot un símbol per als membres de la Companyia de Jesús, ja que és considerat el lloc on van germinar les idees del seu fundador.

Exterior del santuari

Façana lateral barroca

Mostra de la teatralitat del barroc, va ser concebuda com a tancament d'un espai buit. Consta de tres sectors, la coveta, l'avantcova i l'església del santuari. S'estructura en tres nivells: basament nu, cos central amb pilars jònics i finestres adovellades (inclou un entaulament a la part superior amb figures zoomorfes i vegetals), i cos superior amb àngels músics i òculs el·líptics. Data del segle XVII i és obra de Joan Grau i de Francesc Grau.

Xavier Videla

La façana de l'església

És una mostra excepcional de l'arquitectura jesuítica i del barroc català, gràcies al moviment dels elements i a la decoració en forma de retaule barroc. Al centre, s'hi observa una fornícula amb l'escultura del sant amb una ploma i el llibre dels *Exercicis Espirituals*, emmarcat per columnes corínties. A sobre, la rosassa oval simbolitza la il·luminació divina.

Jordi Play

Interior del santuari

Església

Construïda entre 1750 i 1763, és formada per una planta de nau única amb capelles laterals, comunicades entre si, amb una tribuna superior amb gelosia. No es va ornamentar fins a mitjans del segle XIX, a causa de les expulsions de què va ser objecte la comunitat. Als laterals hi ha les talles escultòriques de sants de la Companyia de Jesús. L'altar major és presidit per la Puríssima Concepció. A sobre es pot veure la Santíssima Trinitat i als costats les imatges de sant Ignasi i sant Francesc Xavier.

Toni Galera

Espai d'acolliment

Podem trobar-hi la porta del 1625, per la qual s'entrava a la Coveta fins el 1900, i l'arrambador de marbre del 1900 que cobria bona part de la roca de la Coveta. També hi podem veure els nou medallons amb relleu d'alabastre de Josep Sunyer (1720), que mostren episodis de la vida d'Ignasi a Manresa.

Avantcova

Fins al segle XIX era l'espai dedicat al culte, però amb l'edificació de l'església va esdevenir el vestíbul d'accés a la Coveta. Va ser ornamentat, entre el 1906 i el 1919, pel pintor jesuïta Martín Coronas, que va dirigir les obres d'estil modernista amb un cert eclecticisme i amb una variada ornamentació, tant al terra, com a les parets i al sostre. Aquesta ornamentació respon a una funció comunicativa: és l'espai que ens prepara per entrar al lloc més espiritual del conjunt. Aquesta idea es transmet gràcies a la iconografia de les parets: els vitralls de les finestres i els mosaics de les pseudofinestres; entre els finestrals hi ha sis medallons que expliquen episodis de la vida del sant; el paviment dibuixa l'escut de la família d'Ignasi i les armes de la seva antiga professió.

Gen'is Saez

Coveta

Es tracta de l'espai ignasià per excel·lència. És una balma sobre el Cardener excavada per l'erosió fluvial del terciari. Al segle XVII es va ornamentar amb un retaule d'alabastre de Joan Grau que mostra la figura del sant escrivint els *Exercicis Espirituals* a Manresa. Els estucs de la banda del riu són del segle XVIII.

Toni Galera

Santuari de la Cova de San Ignasi

De dimarts a dissabte de 10h a 13h i de 16h a 19h (de març a octubre).
De 10h a 13h i de 15h a 18h (de novembre a febrer).
Diumenges i dies de precepte de 10h a 12h.
Dilluns tancat.

Consultar preus. Possibilitat de visita guiada

938751579 · santuari@covamanresa.cat
www.covamanresa.cat

2 Museu Comarcal
(antic Col·legi de Sant Ignasi)

Es va fundar el 1625 gràcies a donacions particulars i al Consell de la Ciutat, que va cedir l'antic hospital de Santa Llúcia perquè els jesuïtes l'habilitessin com a col·legi, el segon de la Companyia de Jesús a Catalunya, després del de Betlem (Barcelona), i precursor de les escoles jesuïtes de Gràcia i de Sarrià (Barcelona).
El 1750 es va ampliar fins a conformar l'edifici actual i es va renovar al segle XIX. Un pati central n'articula les diverses ales. Consta d'una planta quadrada amb un claustre porticat d'estil neoclàssic al centre. Els jesuïtes van dirigir l'escola fins al 1892. Per les seves estances va passar-hi José Pignatelli, que seria el restaurador de la Companyia de Jesús. El prestigi del col·legi - on els interns practicaven una estricta disciplina- el va convertir en un dels centres preferits per famílies benestants d'arreu de Catalunya. A les seves memòries, l'escriptor Josep M. de Sagarra explica que el seu pare –que va ser alumne del col·legi- havia patit "freds siberians" a Manresa perquè "l'educació ignasiana encara es ressentia de l'austeritat dels temps de la Contrareforma."
Després de la marxa dels jesuïtes, el 1901 s'hi va inaugurar l'Escola d'Arts i Oficis municipal. Al llarg del segle XX, l'edifici va tenir altres funcions, com les de caserna, laboratori i biblioteca. Finalment, l'any 1941 s'hi van instal·lar l'Arxiu Històric i el Museu.

Museu Comarcal de Manresa
CENTRE D'ACOLLIDA DE PELEGRINS

Cada dia, de 10h a 18h
Visites a les sales d'exposicions:
Dissabtes de 10h a 14h i de 17h a 20h i diumenges de 10h a 14h
De dimarts a divendres, visites concertades

3€

938741155 · museu@ajmanresa.cat
www.museudemanresa.cat

Genís Saez

Les sales del museu conserven una importantíssima mostra de peces dels retaules barrocs produïts a la ciutat de Manresa durant els segles XVII i XVIII. Tots aquests retaules van ser concebuts com a objecte de devoció per les esglésies de la ciutat després del Concili de Trento (1545-1563); quan es va demanar a totes les parròquies que renovessin el material litúrgic d'acord amb els nous criteris. Aquest fet va provocar un augment de la demanda i, alhora, l'augment dels tallers per tot Catalunya, i, a casa nostra, el naixement de l'escola manresana. Entre els obradors més importants hi havia els de la família Grau, els Sunyer o els Padró. De l'època post ignasiana es conserva un espai propi al museu i d'altres d'interès dedicats a la Guerra de Successió, al pintor Viladomat i a la Guerra del Francès.

3 Capella del Rapte
(antic Hospital de Santa Llúcia)

L'hospital de Santa Llúcia, d'origen medieval, era anomenat l'hospital dels pobres o inferius. Al segle XVI els hospitals no eren centres sanitaris, sinó que donaven menjar i aixopluc a pelegrins, forasters, indigents, rodamóns, malalts mentals i nens orfes i abandonats. Acollien, doncs, persones amb pocs recursos o que estaven de pas.
L'hospital de Santa Llúcia va ser el primer lloc i el principal on el pelegrí es va hostatjar en els seus 11 mesos manresans. Ignasi hi menjava amb els pobres i ajudava a servir els malalts, practicant així els vots de pobresa i d'ajuda als altres.
Segons conten els testimonis, mentre es cantaven les completes el pelegrí va sofrir-hi un rapte espiritual i va restar vuit dies i vuit nits immòbil al terra de la capella.

Jordi Play

Genís Saez

Voleu visitar la capella del rapte?
Pregunteu a la recepció del Museu Comarcal de Manresa. (Via Sant Ignasi, 40).

Genís Saez

L'hospital de Santa Llúcia va ser enderrocat durant la Guerra Civil. En el mateix lloc, i aprofitant part de les runes, als anys 50 es va reconstruir la capella de Santa Llúcia, i en un lloc significatiu s'hi va tornar a posar l'escultura jacent de Sant Ignasi que ja es venerava abans de la guerra. El conjunt dels dos espais es coneix avui com Capella del Rapte.

Toni Galera

Jordi Martínez

4 Can Canyelles

Els primers temps de la seva estada a Manresa, Ignasi es va establir durant uns dies als baixos d'aquesta casa del carrer de Sobrerroca, després d'allotjar-se a l'hospital de Santa Llúcia. Va ser acollit per una de les seves seguidores, Miquela Canyelles. Segons la tradició, el pelegrí dormia a l'espai comprès entre la porta que donava al carrer, l'escala i el cel obert interior.

5 Pou de la Gallina

Al carrer de Sobrerroca trobem un pou que recorda la tradició d'una història miraculosa esdevinguda el 1602: una nena de catorze anys guardava una gallina de la seva madrastra; l'animal se li va escapar i va caure al pou d'aigua que hi havia en aquest carrer. La gallina va morir i ella, espantada per la reacció que pogués tenir la seva madrastra, va suplicar a sant Ignasi que li tornés la vida. Segons la tradició, així va succeir. Al segle XVIII s'hi va construir una petita capella adjacent. A l'interior hi ha un retaule on s'explica la llegenda. La ciutat va continuar recordant durant molts anys aquest esdeveniment miraculós bevent l'aigua beneïda del pou.

Javier Videla

6 Carrer del Balç

És un bon exemple de l'entramat urbà medieval de Manresa, constituït per carrerons estrets, irregulars, mal il·luminats i amb poca ventilació, que s'adaptaven a l'orografia del terreny. Es tracta d'un espai singular, format per una estructura de galeries porxades que comunicaven diverses cases. Encara s'hi conserven un pou d'aigua, vells portals, cellers i construccions sobreposades que formen un carrer fosc i reclòs on es respira un ambient medieval.
Actualment acull el Centre d'Interpretació del Carrer del Balç on, a través d'un muntatge audiovisual, el visitant pot descobrir com era la Manresa de l'època de Pere el Cerimoniós.

Centre d'Interpretació del Carrer del Balç

Dilluns, diumenges i festius de 10h a 14h.
De dimarts a divendres de 10h a 14h i de 17h a 19h.
Dissabtes de 10h a 14h i de 17h a 20h.

5€ tarifa general / 4€ tarifa reduïda

938721466 · carrerdelbalc@ajmanresa.cat
www.manresaturisme.cat/carrerdelbalc

La capella de Sant Antoni Abat, on Ignasi pregava molt sovint, va ser finançada pel gremi de mestres sabaters i correspon a l'actual capella de Sant Josep. Actualment, una escultura instal·lada a la mateixa capella ho recorda.

La Seu, sobre el Puigcardener, és la principal icona del patrimoni manresà i un dels espais més influents per a Ignasi durant la seva estada a la ciutat.

Òscar Rodbag

Javier Videla

Òscar Rodbag

Basílica de Santa Maria de la Seu

De dilluns a divendres de 10.30h a 13.30h i de 16h a 19h.
Dissabtes de 10:30h a 14h i de 16 a 19h
Diumenges i festius de 12h a 14h i de 17h a 19h
Els dissabtes, a les 11h, visita guiada.

Museu històric de la Seu: visites concertades.
gestio@seudemanresa.cat

Consultar preu.

938721512

7 Basílica de la Seu

La basílica gòtica de Santa Maria de la Seu, construïda sobre el Puigcardener, és la principal icona del patrimoni arquitectònic i artístic de la ciutat. En destaquen un conjunt de retaules dels segles XIV-XVI; el museu (amb peces molt valuoses), els vitralls, el claustre romànic, el campanar massís de 50 m d'altura, els tres portals exteriors i un espectacular sistema de contraforts i arcs que suporten les voltes.
La imponent construcció es va començar el 1328, dirigida pel mestre d'obres Berenguer de Montagut –l'artífex de Santa Maria del Mar de Barcelona-, i es va acabar el 1488. En arribar Ignasi el 1522, tot just s'havia construït el cos bàsic de la basílica: la capçalera, la nau i les capelles laterals. Posteriorment es van construir el campanar, la capella del Santíssim i la façana de ponent. De planta única, de 30 metres d'alçada i 33 d'amplada, és la segona església gòtica més ampla d'Europa, després de la catedral de Girona, i forma un dels millors exemples d'aquest període artístic.
Construïda gràcies a les aportacions dels gremis, dels fidels i del Consell de la Ciutat, la Seu esdevé reflex de l'esplendor medieval de la ciutat: una època de prosperitat econòmica que va convertir-la en una de les poblacions més importants de Catalunya.
La Seu va ser visitada per Ignasi el mateix matí que va arribar a la capital del Bages. El pelegrí de Loiola hi assistia diàriament i pregava a la capella de Sant Antoni Abat, actualment de Sant Josep.
Segons l'Autobiografia d'Ignasi, entre els seus consellers manresans hi havia el canonge de la Seu, Joan Bocotavi, un "home molt espiritual que predicava allà", el qual, per ajudar-lo a vèncer els escrúpols que el turmentaven, "li digué un dia en confessió que escrivís tot el que podia recordar."

8 Capella de Sant Ignasi Malalt

La Família Amigant tenia el costum d'acollir malalts i cuidar-los en una altra casa que anomenaven l'Hospitalet. Ignasi va fer-hi estada en dues ocasions, ja que Àngela Seguí, matriarca de la família, el va ajudar en repetides ocasions. Més tard formarà part del grup que assistia als *Exercicis Espirituals* que Ignasi impartia a la Capella de Santa Llúcia.

Cada dia, de 10h a 20h.

Ferran Faja

El 1703 l'Hospitalet es va transformar en espai de culte: la capella de Sant Ignasi Malalt. A l'interior, s'hi conserva una pintura a l'oli amb una estampa de la família Amigant cuidant el pelegrí. Recentment aquest espai ha estat restaurat.

9 Alberg del Carme (antics convent i església del Carme)

Sobre el puig Mercadal, el més alt de la ciutat, els pares carmelites van erigir una església al segle XIV: el temple gòtic del Carme. Amb el suport econòmic d'Alfons el Benigne, el 1322 van començar-ne les obres, sota la direcció de Berenguer de Montagut. L'església feia 75 metres de llargada, 22 d'amplada i més de 36 d'alçada. La construcció del retaule barroc de l'altar major, al segle XVII, va aplegar artistes com el pintor Pere Cuquet.
El convent i el claustre van ser refets en estil neoclàssic al segle XVIII. Després de l'exclaustració dels carmelites, el 1835 el convent va funcionar com a escola. El 1849 es va convertir en caserna, funció que va mantenir fins al 1965. Durant la Guerra Civil, va ser derruïda i durant els enderrocs, es van descobrir peces de ceràmica decorades en verd i magnanès, que poden veure's al Museu Comarcal. Diversos capitells, són exposats a l'Espai Manresa 1522. El 1990 es va transformar en l'actual alberg.
Segons la tradició, va ser un dels llocs de devoció d'Ignasi.

Jordi Play

La misteriosa Llum

Segons la tradició local, el 21 de febrer de 1345 un raig de llum procedent de Montserrat va il·luminar l'església del Carme. Aquest fet va servir per tancar el litigi sorgit entre la ciutat i el bisbe de Vic arran de la construcció de la Sèquia. El canal, que havia de servir per pal·liar la greu sequera que hi havia a la ciutat, havia de passar per terres del bisbe de Vic, que hi era reticent. Després de l'aparició de la misteriosa llum, el bisbe va permetre que es reprenguessin les obres. Els manresans continuen celebrant aquest episodi llegendari amb una gran festa popular i una espectacular fira medieval, la Fira de l'Aixada, que té lloc durant el cap de setmana després del 21 de febrer.

Genís Sáez

10 Casa Amigant

Antiga residència d'estil renaixentista de la nissaga noble dels Amigant, família que va acollir Ignasi de Loiola. Sobre la portalada es pot veure l'escut heràldic del llinatge, format per dos braços posats en faixa que s'estrenyen les mans, acompanyats de dues estrelles d'or, símbols d'amistat i bona ventura.

Toni Galera

Genís Sáez

11 Plaça de Sant Domènec

(antic Convent dels Predicadors)
Espai Manresa 1522. La ciutat d'Ignasi

Toni Galera

L'enorme conjunt monumental del convent de Sant Domènec (també conegut com a convent dels Predicadors) incloïa l'església de Sant Pere Màrtir, enderrocada l'any 1936, durant la guerra civil. Adossada a les parets de l'actual Teatre Conservatori, era una construcció eclèctica que es va començar a bastir al segle XIV però que no es va finalitzar fins a mitjans del segle XVIII. Al seu interior, la capella del Roser allotjava un valuós retaule de 1644, obra de Joan Grau.

Durant els onze mesos que va romandre a Manresa, Ignasi de Loiola es va allotjar almenys dues vegades al convent dels Predicadors. Regentat pels frares dominics (o predicadors), l'edifici ocupava una part de la plaça de Sant Domènec, que correspon aproximadament a l'actual Teatre Conservatori.

Tal com el mateix Ignasi explica a l'Autobiografia, va viure-hi alguns dels moments més crítics de la seva estada a Manresa, amb dubtes, severes penitències i dejunis que van fer que emmalaltís seriosament i que fins i tot pensés en la possibilitat de suïcidar-se.

El convent va ser també l'escenari de vivències intenses –amb visions i ilustracions- que van reforçar Ignasi en la seva fe i li van permetre culminar la transformació personal que va viure a la ciutat.

Genís Sáez

Al convent dels Predicadors, Ignasi va experimentar intenses vivències que li van permetre culminar la transformació personal que va viure a Manresa.

Espai Manresa 1522. La ciutat d'Ignasi

Instal·lat als porxos de l'antic claustre (avui Teatre Conservatori), el centre d'interpretació mostra com era la ciutat que a principis del segle XVI va trobar el futur fundador de la Companyia de Jesús. Ofereix també una visió de conjunt dels principals indrets de la capital del Bages que conserven el record de la petjada ignasiana. Exhibeix també algunes peces originals que procedeixen de llocs que Ignasi va veure i conèixer directament mentre va estar a la ciutat, com el mateix convent dels Predicadors i l'antiga església del Carme.

Dissabtes de 10h a 14h i de 17h a 20h
Diumenges i festius de 10h a 14h
Visites concertades: Oficina de Turisme de Manresa

12 Torre de Santa Caterina

La capella i el convent de Sant Cristòfol i Santa Caterina eren situats al turó de Santa Caterina, al marge dret del Cardener, prop del camí que portava cap a Igualada i Marganell. Des del segle XIII fins al segle XV hi va haver una petita comunitat femenina de canongesses de Sant Agustí, que depenien de la Seu de Manresa. El 1502 el consell de Manresa va restaurar la capella, però ja sense comunitat. Probablement, va ser el primer lloc que va trobar Ignasi quan arribà a Manresa.
Durant la Primera Guerra Carlina (1833-1840), la capella va ser derruïda i al seu lloc es va construir l'actual torre de defensa circular, amb una guarnició permanent i equipada amb un canó d'artilleria.

El riu Cardener i el seu paisatge, segons conta Ignasi a l'Autobiografia, va ser un dels escenaris clau de les seves vivències manresanes.

13 Cardener i Pont Vell

Pont d'origen medieval (segle XII) que travessa el riu Cardener a l'entrada de la ciutat. Refet i transformat diverses vegades al llarg de la història, consta de vuit arcs de mig punt adovellats, té 132 metres de llargada, 3,70 d'amplada i una alçada màxima de 25 metres sobre el riu. Connecta amb l'antic camí que, passant per Castellgalí, portava a Montserrat. Ignasi el va travessar en arribar a Manresa. Al costat del pont hi havia l'antic Molí Nou, propietat del Comú, que al segle XIX, després de ser venut, es va convertir en una fàbrica tèxtil, actualment desapareguda. L'antic saltant d'aigua situat sota l'arc principal és conegut com el bullidor i està associat a diverses llegendes.

L'ermita de la Guia va ser desmuntada l'any 1856 i traslladada uns quants metres més amunt a causa de la construcció de la línia de ferrocarril de Barcelona a Saragossa.

Gentis Saez

14 Creu i capella de la Guia

L'ermita i la creu de la Mare de Déu de la Guia es trobaven al peu del camí que arribava de Montserrat, just a l'inici del Pont Vell, abans d'accedir a la ciutat. Com a patrona dels missatgers, els devots hi pregaven abans de fer camí. Segons la tradició, en arribar a Manresa el pelegrí va tenir en aquest punt una aparició de la Mare de Déu, que el va encoratjar a continuar la penitència. Durant la seva estada, la creu va ser un dels punts de devoció freqüentats pel futur sant.

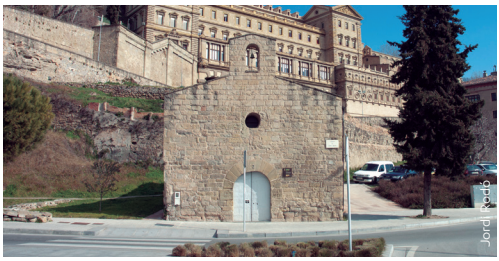
Jordi Roda

15 Creu de Beuys

Popularment coneguda com a creu de Beuys, la creu Manresa Hbf és un monument erigit el 1995 en record de l'estada a la ciutat de Joseph Beuys, i en homenatge a sant Ignasi de Loiola. Després de visitar la Cova, el 1966 Beuys va presentar a Düsseldorf l'acció artística Fluxus Manresa, inspirada en l'espiritualitat ignasiana. El 1994, dos deixebles danesos de l'artista (l'escultor Björn Norgäard i el compositor Henning Christiansen) van dur a terme l'acció Manresa Hauptbahnhof, i Norgäard va esculpir aquesta creu, que uns mesos més tard va quedar instal·lada a prop del Pont Vell.

Beuys va disseccionar la creu cristiana i li va donar una nova forma i un nou sentit, a fi de convertir-la en un element d'unió i d'intersecció, i no de divisió i separació. El monument tracta de reflectir aquesta reelaboració, per mitjà d'una barreja simbòlica d'art, ciència i religió.

Jordi Play

16 Capella de Sant Marc

En aquesta petita capella gòtica del segle XV, Ignasi hi anava a pregar. Segons alguns testimonis, hi va tenir una visió espiritual. L'esglesiola, construïda a iniciativa del Consell de la ciutat, conserva un escut de Manresa esculpit a la part superior dels muntants. En aquella època va ser custodiada pel gremi de blanquers i assaonadors de pells, que llavors era el més important.

Genís Saez

Quan va marxar de Manresa, Ignasi va abandonar la seva escudella (bol de fusta d'olivera) en aquesta casa. La família la va conservar fins a l'estiu de 2008, en què la va cedir als jesuïtes de la Cova, on és exposada.

17 Creu del Tort

Es troba al costat de la casa del mateix nom, tocant a l'antic camí ral de Barcelona que discorre pel Pont de Vilomara. Originària del segle XIV, va ser un espai de devoció per a Ignasi. Segons diversos testimonis, hi va tenir diferents visions i s'hi va aturar després de l'Exímia Il·lustració.
Des de la creu del Tort es contempla una part de l'antiga Vall del Paradís, el vessant verd regat pel darrers ramals de la Sèquia.

Jordi Rodó

18 Pou de Llum

L'experiència artística iniciada per Beuys va ser continuada per l'artista xilè Fernando Prats amb el projecte Del Cardener a l'Antàrtida (2001-2004). Prats buscava transportar l'essència de l'espiritualitat des de l'origen, al Cardener (on Ignasi va tenir l'Exímia Il·lustració), fins a l'Antàrtida. Per fer-ho, va embolcallar l'interior de la Cova amb paper i cinta per impregnar-hi l'espiritualitat de l'espai, i va traslladar aquest paper a l'Antàrtida, on va ser enterrat sota el gel. Paral·lelament a aquesta acció, a Manresa es va excavar un pou de 15 metres a la vora del Cardener i es van dipositar testimonis físics de l'acció a l'Antàrtida. L'orifici representa la voluntat d'arribar al punt d'origen de tota inspiració. El pou es troba cobert per un monument en forma d'espiral on hi ha inscrits 117 noms de personalitats de diferents èpoques amb un punt en comú: la seva trobada amb l'experiència mística. El conjunt artístic és conegut com a Pou de Llum.

19 Ermita de Sant Pau

Construïda el 1308, inicialment va estar sota l'advocació de sant Marc i santa Bàrbara. El 1322 s'hi va traslladar un hospital de leprosos. El 1412 es va cedir a uns ermitans de Montserrat, que la van posar sota l'advocació de sant Pau. Al segle XV s'hi va establir una comunitat de monjos de Valldaura i es va convertir en priorat cistercenc, dependent de Poblet.
El 1522 Ignasi de Loiola va freqüentar l'ermitori. Hi va fer amistat amb el prior, Alfonso de Agurreta, a qui va definir com un "home molt espiritual" i a qui va intentar tornar a veure després de viatjar a Terra Santa, quan ja havia mort.

Jordi Rodó

Dipòsit dels jesuïtes: obra d'enginyeria hidràulica que recollia aigües d'un brancal de la Sèquia. Fou construïda probablement al segle XVIII a iniciativa de la Companyia de Jesús, per tal de promoure el regadiu en aquesta àrea de la ciutat quan el convent de Sant Pau va ser adquirit pel Col·legi de Sant Ignasi, l'any 1700.

Genís Saez

20 Convent de Santa Clara

Convent d'origen medieval ocupat per una comunitat de monges clarisses. Era lloc de pas d'Ignasi quan anava cap a Viladordis. Segons la tradició, s'asseia al pedrís de l'entrada romànica per escoltar el cant de les monges. Des del segle XVII hi resideixen monges dominiques de clausura. A principis del segle XX, l'arquitecte manresà Alexandre Soler i March va construir-hi un cos nou amb la façana de ponent, d'estil modernista.

21 Creu de la Culla

La creu de la Culla, datada del 1413, es troba a prop del mas de la Culla i marcava el punt d'entrada a la ciutat venint de Barcelona. Al segle XVI, quan Ignasi de Loiola estava a Manresa, la casa de la Culla era una dels més riques. Segons la tradició, hi anava a demanar almoina i passava estones resant i meditant al peu de la creu, on fins i tot hi hauria tingut alguna visió o revelació.

Toni Galera

Actualment el mas s'ha reconvertit en la seu del Consell Regulador de la DO Pla de Bages i en un camp d'aprenentatge de valors mediambientals.

Jordi Play

Sant Ignasi pregava agenollat a la pedra d'entrada, que actualment es conserva a l'interior de l'església amb una inscripció que ho recorda.

22 Santuari de la Salut

Construïda al segle X, Santa Maria de la Salut era una església situada fora del recinte emmurallat, freqüentada per Ignasi. Constitueix un enclavament on s'encreuen els actuals camins de Sant Jaume i de l'Abat Oliba, a més del Camí Ignasià. Les Marcetes és un mas d'origen medieval a prop del santuari. Els propietaris eren els cuidadors del santuari. Segons la tradició, donaven almoina a Ignasi. Ell els ho va agrair amb la donació d'un tros del seu cinyell, amb el qual es va fer una relíquia dins una escultura de plata que va desaparèixer durant la guerra civil.

Jordi Play

Al segle XVI Viladordis era una vila independent formada per masos dispersos i una església de construcció romànica envoltada de conreus i de zona boscosa. Té la particularitat que hi transcorria un dels ramals de la Sèquia de Manresa.
El 1878 es construí, al costat de l'església, la nova casa rectoral, de tres pisos, que tapa la façana de l'antiga rectoria. Amb motiu d'excavacions s'hi trobaren tombes medievals.

Altre patrimoni coetani a l'estada de Sant Ignasi

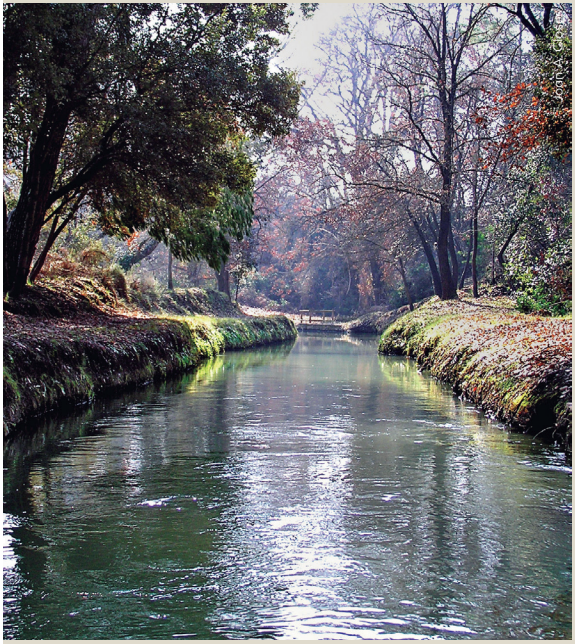

La Sèquia

La Sèquia és un canal medieval construït el segle XIV per portar l'aigua del riu Llobregat des de Balsareny fins a Manresa.
Té un recorregut de 26 km i va ser projectada per l'enginyer Guillem Catà. Considerada una de les principals obres d'enginyeria hidràulica de l'edat mitjana a nivell europeu, tan sols té un desnivell de 10 metres al llarg de tot el recorregut, un fet insòlit si es té en compte els mitjans rudimentaris de l'època.
Al llarg del seu traçat es poden visitar molts espais d'interès natural, històric i arquitectònic. En arribar a Manresa es divideix en diversos ramals, un dels quals es bifurca cap a Viladordis i cap a Santa Clara, dos llocs freqüentats per Ignasi.
Més informació: www.parcdelasequia.cat

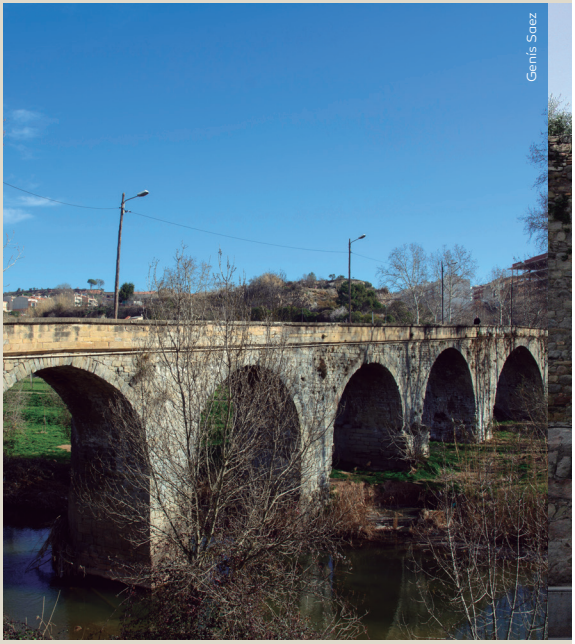

El Pont Nou

Travessa el riu Cardener a l'alçada del cementiri de Manresa. És un dels ponts medievals millor conservats de Catalunya, construït a principis del segle XIV sota la direcció de Berenguer de Montagut, que també projectà les esglésies de la Seu i del Carme. Amb una llargària considerable, inicialment constava de nou arcs i donava pas al camí ral que anava de Manresa a Lleida.

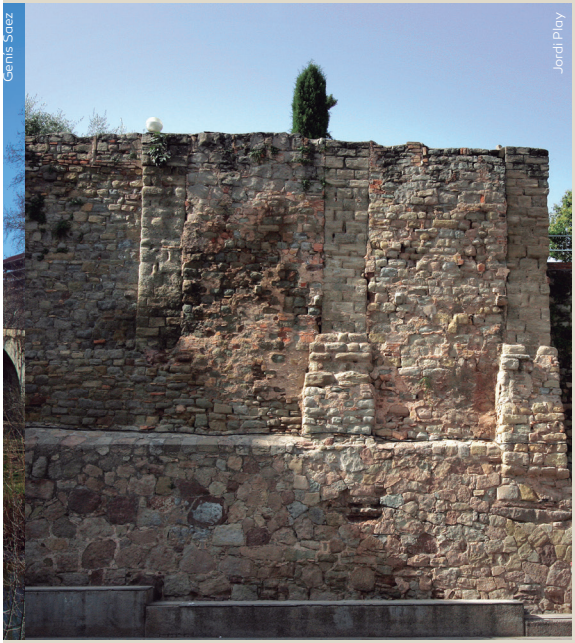
Genís Sáez
Jordi Play

La Muralla

De l'antiga muralla que envoltava la ciutat de Manresa, que al segle XIV assolí el perímetre màxim, en resten diversos trams: el portal de Sobrerroca (conserva una de les dues torres d'entrada des del camí ral de Barcelona), la plaça d'Europa, la muralla del Carme i el sector de la Via de Sant Ignasi, conegut com a mur d'en Jaffa, just sota la basílica de la Seu.

La torre, de base quadrada, fou construïda entre els segles XIII i XIV. Recentment ha estat restaurada i es pot accedir a l'interior.

Jordi Play

Carrer i portal de Sobrerroca

Aquest carrer de la ciutat medieval era el lloc de residència de famílies nobles i benestants. En una de les entrades hi trobem una de les dues torres que flanquejaven l'antic portal d'accés a la ciutat. Aquest portal era un dels vuit que tancaven la muralla i tenia una funció doble: permetre l'entrada i la sortida de la ciutat, i exercir de punt de control.

Altre patrimoni de la petjada ignasiana

Antic Palau del Consell de la Ciutat

Es va construir a l'espai que antigament ocupava la Casa del Comú, és a dir, l'antic l'Ajuntament. Va ser concebut entre els anys 1661 i 1685 amb la idea d'acollir les mateixes funcions. La possibilitat de crear un bisbat a Manresa va fer que durant un temps també es pensés instal·lar-hi el palau del bisbe. Però finalment es va convertir en jutjat i presó. D'estil renaixentista tardà i amb façana barroca, sòbria però elegant, es creu que es va inspirar en el Palau de la Generalitat de Catalunya, per la disposició de les finestres i la fornícula central. L'escut de la ciutat que es pot veure a la llinda del portal és obra de l'escultor Joan Grau (1671).

Plaça Major i Ajuntament de Manresa

L'actual plaça Major va ser construïda al segle XVIII. Anteriorment era formada per dues places petites, la dels Especiers i la de la Ciutat, separades per una illa de cases. Es van aprofitar els enderrocs de 1713, durant la guerra de Successió, per ampliar la plaça i satisfer així el nou costum popular de celebrar festes al carrer.
L'actual edifici de l'Ajuntament és de la mateixa època, obra de Joan Garrido. Segueix l'estructura d'un gran casal barroc, amb influència gòtica a l'entrada porxada.

Casals barrocs

La ciutat conserva un bon nombre de casals barrocs construïts per la petita burgesia local durant el segle XVIII. Els seus antics propietaris es van enriquir gràcies al comerç, les manufactures i les rendes del camp. Es caracteritzen pels amplis portals d'entrada de cavalleries, per les finestres i els balcons distribuïts simètricament a la façana i per un gran pati central amb escalinates per accedir al primer pis. Amb dues plantes superiors, els casals llueixen una ornamentació exterior mínima. Els interiors, en canvi, són més treballats, amb motllures i pintures barroques. Els principals casals barrocs són:

Ca l'Asols: casal construït el 1789 i recentment restaurat (2007), conserva elements ornamentals a la façana principal.

Ca l'Oller: construït a la Plana de l'Om, amb el pati central cobert per una cúpula i una llanterna, també fou restaurat (2007).

Casa Suanya: construïda el 1774, actualment restaurada i amb un pis superior ampliat.

Casa Torres Argullol: construïda el 1773, com indica la llinda del balcó. Els interiors van ser decorats amb pintures murals al segle XIX.

Casa dels escultors Grau: segurament fou la residència i el taller d'aquesta important família d'escultors barrocs. Actualment, acull la sala de conferències i d'exposicions cedida a l'Ajuntament de Manresa.

Antiga església i convent de Sant Bartomeu

Situada al turó del Corcó, la capella de Sant Bartomeu –esmentada des de finals del segle XIII- va acollir els caputxins quan aquests s'establiren a Manresa, l'any 1582. Al costat de l'església, els frares van construir-hi el seu propi convent. Al segle XVII el veïnatge amb la Cova de Sant Ignasi va donar lloc a un llarg conflicte amb els jesuïtes quan els frares caputxins van reivindicar la presència ignasiana en alguna de les coves situades sota el seu convent.
El 1676 es va inaugurar la nova capella de Sant Bartomeu, que els caputxins van abandonar el 1835, amb motiu de la desamortització. El 1863 l'església passà a mans de les Germanetes dels Pobres fins al 1936, en què va ser enderrocada durant la Guerra Civil.
Abans de convertir-se en l'actual Casal de les Escodines, l'edifici de l'antic convent va funcionar com a asil de beneficència, caserna, alberg de refugiats i presó.

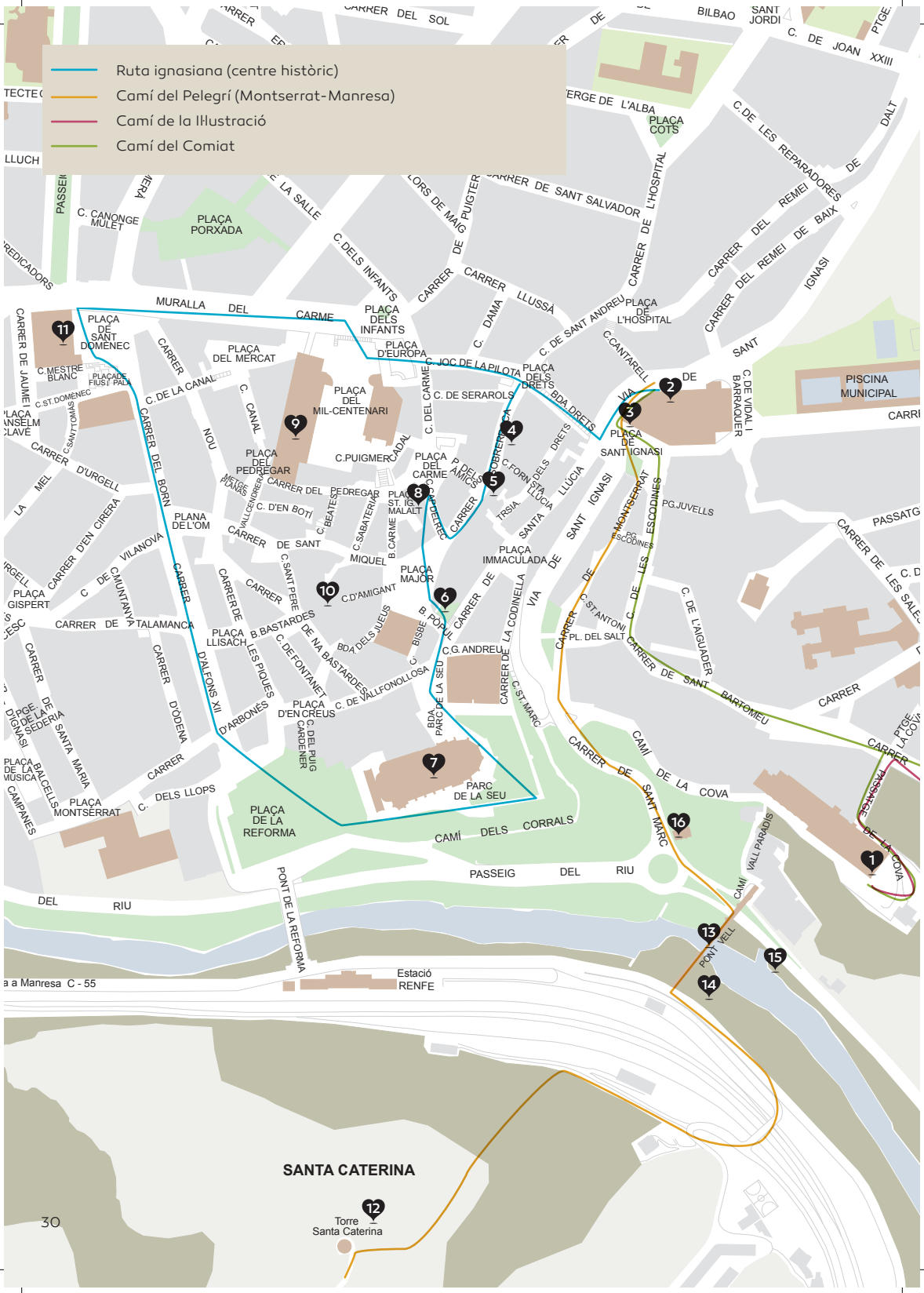
Ruta ignasiana (centre històric)
Camí del Pelegrí (Montserrat-Manresa)
Camí de la Il·lustració
Camí del Comiat
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
PLAÇA DE SANT DOMENEC
PLAÇA PORXADA
PLAÇA DELS INFANTS
PLAÇA D'EUROPA
PLAÇA DEL MERCAT
PLAÇA DEL MIL·CENTENARI
PLAÇA DEL PEDREGAR
PLAÇA DEL CARME
PLAÇA DE SANT IGNASI
PLAÇA IMMACULADA
PLAÇA MAJOR
PLAÇA DE L'HOSPITAL
PLAÇA COTS
PLAÇA DELS DRETS
PLAÇA DE LA REFORMA
PLAÇA MONTSERRAT
PLAÇA D'EN CREUS
PARC DE LA SEU
PISCINA MUNICIPAL
SANTA CATERINA
Torre Santa Caterina
Estació RENFE
PONT DE LA REFORMA
PONT VELL
MURALLA DEL CARME
CARRER DEL BORN
CARRER DE SANT ANDREU
CARRER DE SANT SALVADOR
CARRER DE SANT IGNASI
CAMÍ DE LA COVA
CAMÍ DELS CORRALS
PASSEIG DEL RIU
DEL RIU
C. DE SERAROLS
C. DEL CARME
C. JOC DE LA PILOTA
C. DE SANT ANDREU
C. CANTARELL
C. DE VIDAL I BARAQUER
C. DE LES REPARADORES
C. DE JOAN XXIII
C. DE LA CANAL
C. DELS INFANTS
C. DE LA SALLE
C. CANONGE MULET
C. MESTRE BLANC
C. ST. DOMÈNEC
C. ST. TOMÀS
C. PUIGMERCADAL
C. D'EN BOTI
C. BEATES
C. SABATERIA
C. SANT PERE MIQUEL
C. D'AMIGANT
C. DE FONTANET
C. DE VALLFONOLLOSA
C. DEL RUIG CARDENER
C. DE LA SEDERIA
C. DE LA MÚSICA
C. DELS LLOPS
C. DE LA MUNTANYA
C. DE VILANOVA
C. DE TALAMANCA
C. DE L'AIGUADER
C. ST. ANTONI
C. ST. MARC
C. DE LES ESCODINES
C. DE LES SALES
C. DE VALLPARÀDIS
C. DE LA CODINELLA
C. DE LA PARC DE LA SEU
C. DE LA BISBE
C. DE LA CARRER DE SANT MARC
C. DE LA CARRER DE SANT BARTOMEU
C. DE LA CARRER DE SANT MONTSERRAT
C. DE LA CARRER DE SANT ANTONI
C. DE LA CARRER DE SANT ESCODINES
C. DE LA CARRER DE SANT VALLPARÀDIS
C. DE LA CARRER DE SANT PASSATGE
C. DE LA CARRER DE SANT PASSATGE
C. DE LA CARRER DE SANT PASSATGE

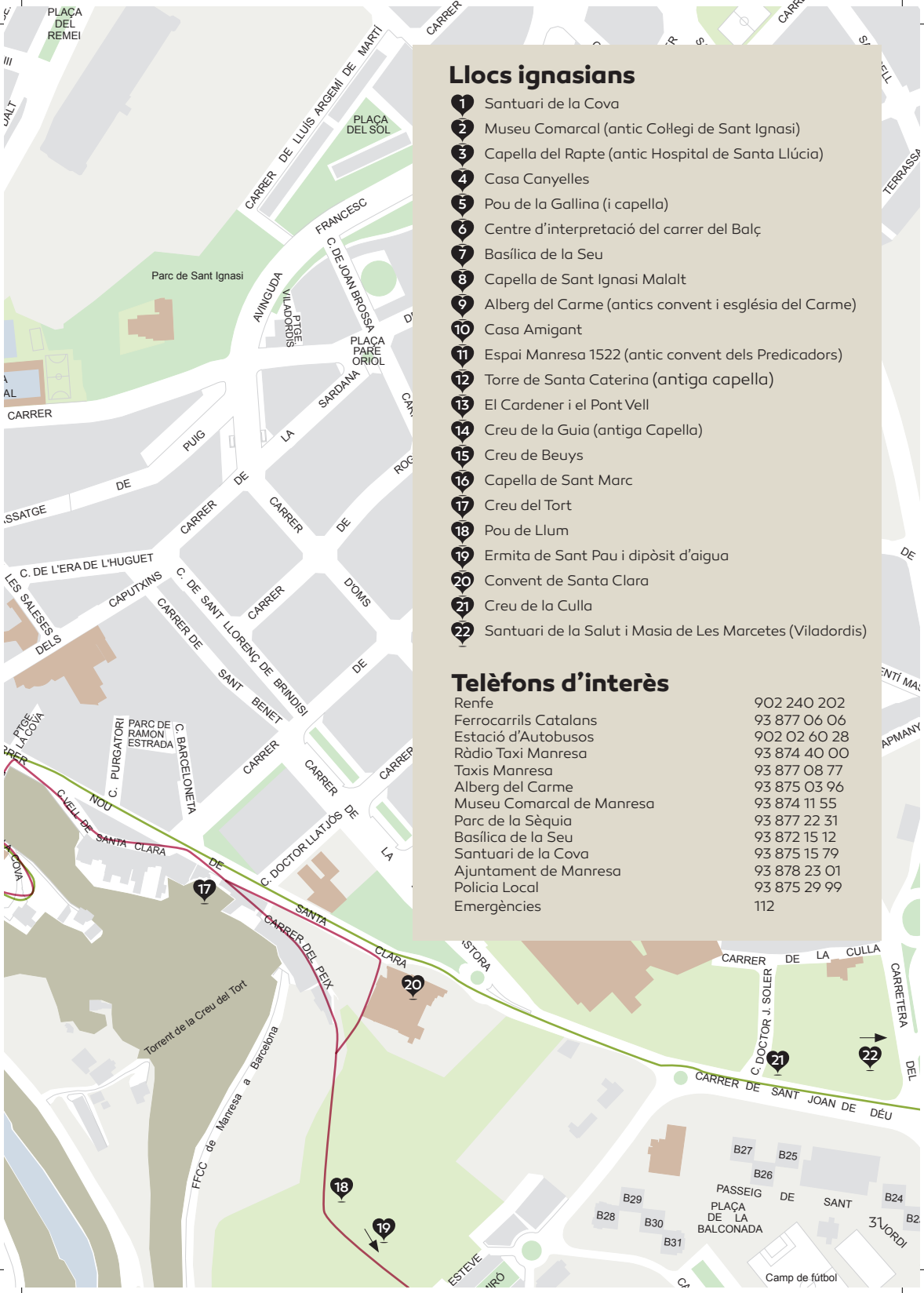

Llocs ignasians

1. Santuari de la Cova
2. Museu Comarcal (antic Col·legi de Sant Ignasi)
3. Capella del Rapte (antic Hospital de Santa Llúcia)
4. Casa Canyelles
5. Pou de la Gallina (i capella)
6. Centre d'interpretació del carrer del Balç
7. Basílica de la Seu
8. Capella de Sant Ignasi Malalt
9. Alberg del Carme (antics convent i església del Carme)
10. Casa Amigant
11. Espai Manresa 1522 (antic convent dels Predicadors)
12. Torre de Santa Caterina (antiga capella)
13. El Cardener i el Pont Vell
14. Creu de la Guia (antiga Capella)
15. Creu de Beuys
16. Capella de Sant Marc
17. Creu del Tort
18. Pou de Llum
19. Ermita de Sant Pau i dipòsit d'aigua
20. Convent de Santa Clara
21. Creu de la Culla
22. Santuari de la Salut i Masia de Les Marcetes (Viladordis)

Telèfons d'interès

Renfe	902 240 202
Ferrocarrils Catalans	93 877 06 06
Estació d'Autobusos	902 02 60 28
Ràdio Taxi Manresa	93 874 40 00
Taxis Manresa	93 877 08 77
Alberg del Carme	93 875 03 96
Museu Comarcal de Manresa	93 874 11 55
Parc de la Sèquia	93 877 22 31
Basílica de la Seu	93 872 15 12
Santuari de la Cova	93 875 15 79
Ajuntament de Manresa	93 878 23 01
Policia Local	93 875 29 99
Emergències	112

Visita els nodes essencials de la Manresa Ignasiana

Coneix els principals espais relacionats amb Ignasi de Loiola de la ciutat:

La Seu

La Cova

Carrer del Balç

Espai Manresa 1522: la ciutat d'Ignasi

Museu Comarcal

Oficina de Turisme

Del 16 de setembre al 31 de març:
De dilluns a dijous: de 10h a 14h
Divendres i dissabte: de 10h a 14h i de 17h a 19h
Diumenge i festius: de 10h a 14h

De l'1 d'abril al 15 de setembre:
De dimarts a dissabte: de 10h a 14h i de 17h a 19h
Dilluns, diumenges i festius: de 10h a 14h

Visites guiades

A banda dels itineraris -pensats perquè el visitant els pugui recórrer sense necessitar un guia-, l'Oficina de Turisme de Manresa ofereix un ampli ventall de visites guiades:
· Visites guiades a les rutes ignasianes.
· Visita guiada "Manresa, cor de Catalunya", una visita als espais més emblemàtics de la ciutat.
· Visites personalitzades: visites a la basílica de la Seu, a la Cova, a la Manresa medieval, modernisme...
Les visites es poden realitzar de dilluns a diumenge, prèvia reserva, o consultant el calendari de visites programades a **www.manresaturisme.cat**

Oficina de Turisme de Manresa
Plaça Major 10
08242 Manresa
938784090
turisme@manresaturisme.cat
www.manresaturisme.cat

Foto portada: Toni Galera | Edició 2020

Ajuntament de Manresa
MANRESA Cor de Catalunya
Fundació Turisme i Fires de Manresa
MANRESA 2022
CATALUNYA
Ciutats amb caràcter
Generalitat de Catalunya Departament d'Empresa i Ocupació
Diputació Barcelona
BCN Paisatges Barcelona
inaziotarBidea caminoIgnaciano camiIgnasià
FOTO ART MANRESA